

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТАНУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO EVALUATION THE FARM ENTERPRISE'S TECHNOLOGICAL BASIS

Оксана БЕЛЕВЯТ,
кандидат економічних наук,
Миколаївський державний
аграрний університет

Oksana BELEVYAT,
PhD Economics,
Mykolayiv State Agrarian University

Юлія ЧЕБАН,
Миколаївський державний
аграрний університет

Yuliya CHEBAN,
Mykolayiv State
Agrarian University

У сьогоденних умовах розвитку аграрної сфери економіки України ефективність фінансово-господарської діяльності фермерських господарств, які становлять основу сучасного малого й середнього бізнесу, прямо пропорційно залежить від складу, структури та стану наявної матеріально-технічної бази. Розвиток фермерства повинен супроводжуватися розвитком і постійним оновленням матеріально-технічної бази, саме тому виникає необхідність удосконалення існуючих та розробки нових методологічних підходів до уточнення поняття матеріально-технічної бази, а також специфіки застосування методів і прийомів наукового дослідження її стану й особливостей розвитку.

Наукове дослідження, що проводиться в інтересах практики й подальшого розвитку теорії, повинно мати структуру, особливості й системний характер, а також здійснюватися за допомогою різних методів дослідження, які становлять способи, прийоми та процедури. Будь-яке дослідження починається з визначення проблеми, яка в подальшому формує всю його стратегію.

Проблеми вивчення стану та перспектив розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств, зокрема і фермерських господарств, а також вдосконалення методики її оцінки висвітлено в працях багатьох учених-економістів.

Водночас при діючій методиці економічної ефективності діяльності фермерських господарств практично відсутня методика аналізу стану й розвитку їх матеріально-технічної бази, яка потребує врахування певних особливостей їх діяльності та можливостей розвитку.

Метою статті є визначення основних методичних підходів при дослідженні й оцінці матеріально-технічної бази фермерських господарств.

Методи наукового дослідження поділяються на три групи: методи емпіричного дослідження; методи теоретичного дослідження; загальнологічні методи [1].

Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, особливості діяльності фермерських господарств та вищезазначену класифікацію методів наукового дослідження, ми поділяємо методичні підходи щодо вивчення матеріально-технічної бази фермерських господарств на три етапи дослідження: інформаційно-підготовчий, аналітичний, практичний.

На першому – інформаційно-підготовчому – етапі дослідження нами використано метод системного підходу, абстрактно-логічний, соціологічний, монографічний методи.

Метод системного підходу дозволив встановити й дослідити зв'язки між явищами та процесами економічної дійсності.

Абстрактно-логічний метод використаний для:

- уточнення поняття й основних складових матеріально-технічної бази;
- вивчення основних шляхів розвитку та оновлення матеріально-технічної бази, які використовуються в сучасних умовах господарювання;
- визначення напрямів розвитку та відтворення матеріально-технічної бази.

Вищезазначене дослідження проведено шляхом теоретичного узагальнення й формування висновків на основі вивчення наукової літератури, законодавчо-нормативної бази, історичного й сучасного досвіду здійснення та матеріально-технічного забезпечення діяльності фермерських господарств, що становить монографічний метод.

Уперше матеріально-технічна база як об'єкт наукового дослідження була обґрунтована в працях К.Маркса та Ф.Енгельса. Саме процес утворення й руху постійного капіталу, розвиток засобів виробництва характеризуються як матеріальна основа або технічний базис виробництва, тобто основу матеріально-технічної бази виробництва становлять речовинні елементи продуктивних сил [2].

Ґрунтуючись на економічній енциклопедії, маємо можливість визначити, що матеріально-технічна база – це сукупність матеріально-речових елементів продуктивних сил, що використовується для створення матеріальних благ. Головним елементом матеріально-технічної бази є основні виробничі фонди в натурально-речовій та вартісній формах [3].

Більшість економістів-аграрників під матеріально-технічною базою розуміють

сукупність засобів і предметів праці, що застосовується для виробництва сільськогосподарської продукції. До її складу вони включають: будівлі всіх видів та різних призначень, продуктивну робочу худобу, молодняк тварин, меліоративні та інші споруди, багатолітні насадження, трактори, автомобілі, комбайни, транспортні та інші засоби механізації, парники, корми, насіння, добрива, засоби захисту рослин і тварин, запасні частини, паливо-мастильні та будівельні матеріали, інші види матеріалів і засобів, призначених для отримання продукції рослинництва, тваринництва, підсобних господарств і промислів.

На нашу думку, найбільш глибоко поняття матеріально-технічна база відносно фермерського господарства розкрито в економічному словнику: «матеріально-технічна база являє собою склад основних компонентів:

Викладено основні методичні підходи до оцінки стану матеріально-технічної бази фермерських господарств. Розглянуто основні складові матеріально-технічної бази фермерського господарства.

It is described the methodological approaches to evaluation the farm enterprise's technological basis. It is also taken a view of main components of the farm enterprise's technological basis.

Рисунок. Основні складові матеріально-технічної бази фермерського господарства

наявність та пристосованість виробничих площ, вік парку устаткування, відповідність наявних матеріальних ресурсів виробничій програмі» [4].

Під час дослідження нами виявлено, що деякі автори ототожнюють поняття «виробничий потенціал» і «матеріально-технічна база». Ми вважаємо, що виробничий потенціал – це поняття, яке за своїм значенням дещо ширше, ніж матеріально-технічна база, і включає в себе трудові, матеріальні та природні ресурси. Таким чином, виробничий потенціал – це сукупність технологічно й економічно збалансованих ресурсів, які дають змогу організувати виробництво, переробку, зберігання, транспортування й реалізацію продукції певного обсягу та якості. Наукові дослідження й практичний досвід вказують, «що раціональне використання виробничого потенціалу забезпечується за умови економічно доцільного співвідношення ресурсів праці та матеріально-технічної бази» [5].

Переважає більшість економістів при дослідженні матеріально-технічної бази приділяє увагу лише технічній її складовій, яка, беззаперечно, є основою матеріально-технічної бази виробництва. Водночас, на нашу думку, дослідження кожної складової матеріально-технічної бази виробництва, особливо у фермерських господарствах, окремо не надає реальної картини загального її стану. На наш погляд, це має бути всебічний, системний аналіз усіх складових матеріально-технічної бази у взаємозв'язку, оскільки лише оптимальне співвідношення всіх її елементів під впливом умов та специфіки виробництва надасть можливість підвищувати ефективність виробництва та здійснювати подальше оновлення й розвиток матеріально-технічної бази.

Таким чином, матеріально-технічне забезпечення виробництва – це абсолютна кількість (у натуральному чи вартісному виразі) технічних та інших матеріальних засобів або їх відносна величина в зіставленні із земельною площею, чисельністю зайнятих у виробництві працівників, виробленою продукцією тощо.

Ми вважаємо за доцільне зауважити, що поняття матеріально-технічна база, крім кількісних показників, повинно включати також показники якості й структури.

Підсумовуючи вищезазначене, узагальнимо основні складові матеріально-технічної бази фермерського господарства, які необхідно дослідити для оцінки її стану й розробки конкретних напрямів подальшого розвитку (див. **рис.**). При цьому зазначимо, що склад, структура та якість матеріально-технічної бази забезпечують рівень і можливості збільшення виробництва продукції, тому вона має постійно оновлюватися залежно від умов і напрямів господарювання, а дослідження стану й розвитку матеріально-технічної бази має включати вивчення її оновлення.

Таким чином, для загального дослідження матеріально-технічної бази фермерських господарств необхідно зробити аналіз стану всіх її взаємопов'язаних складових, зображених на **рисунку**. Зокрема, крім аналізу основних складових матеріально-технічної бази, необхідно вра-

хувати можливість використання технічних засобів, якщо фермерське господарство є членом обслуговуючого кооперативу або іншої форми спільного використання засобів виробництва.

Вагоме значення має аналіз забезпеченості та стану складів, зернохвищ, гаражів, приміщень для утримання худоби та інших основних засобів виробничого призначення, які перебувають у власності господарства, оскільки ці елементи матеріально-технічної бази також безпосередньо впливають на ефективність господарювання.

Збір вихідної інформації для подальшого дослідження включає в основному накопичення, реєстрацію, групування, первинну обробку статистичних даних. Таким чином, для опрацювання офіційних статистичних даних різних рівнів (державного, обласних, районних) використано економіко-статистичний метод.

Враховуючи особливості наявних статистичних даних щодо матеріально-технічної бази та діяльності фермерських господарств, при дослідженні не можливо уникнути застосування соціологічного методу – збору фактичного матеріалу шляхом спостереження за допомогою анкетування. Зазначимо, що цей метод може забезпечити отримання інформації, необхідної для подальшого дослідження. Максимально визначившись із основними методами та прийомами дослідження, формується структура та зміст анкети, матеріали якої використовуватимуться на наступному етапі дослідження.

На другому – аналітичному – етапі дослідження доцільно провести аналіз стану матеріально-технічної бази фермерських господарств за допомогою таких методів: системно-порівняльного аналізу, графічного, аналітичних групувань, розрахунково-конструктивного, кореляційно-регресійного та факторного аналізу.

За допомогою вищевказаних методів доцільно проводити аналіз стану матеріально-технічної бази, враховуючи його динаміку та визначивши наявність і рух технічних засобів; їх технічний стан; навантаження площі на одиницю техніки; стан готовності техніки до роботи; забезпеченість технічними засобами порівняно з розрахованою потребою; використання залучених на кооперативних засадах технічних засобів; забезпеченість і використання в діяльності фермерських господарств усіх елементів оборотних коштів (добрива, засоби захисту рослин і тварин, паливно-мастильні матеріали тощо); забезпеченість та стан приміщень для зберігання продукції, що впливає на вибір ринків збуту й обсяги виручки від реалізації; аналіз шляхів оновлення матеріально-технічної бази фермерських господарств, які використовуються за сучасних умов для подальшого їх удосконалення й розробки нових реально можливих шляхів розвитку тощо.

На заключному – практичному – етапі дослідження матеріально-технічної бази фермерських господарств буде використано економіко-математичне моделювання, бізнес-планування.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищезазначене, зауважимо, що використання викладених існуючих і нових методичних підходів дозволить провести комплексне системне дослідження й оцінити стан матеріально-технічної бази фермерських господарств, а також визначити основні напрями вдосконалення існуючих і впровадження нових шляхів його розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баскаков А.Я. Методология научного исследования: [учебн. пос.] // Баскаков А.Я., Туленков Н.В. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
2. Маркс К. Капитал. Книга первая // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е, Т. 23, С. 642.
3. Економічна енциклопедія в 3-х томах. – К.: Академія. – Т. 4. – 2001. – С. 139.
4. Драйзберг Б.А. Современный экономический словарь // Драйзберг Б.А., Лозовский Л.М., Стародубцева Е.Б. – М: Инфра-М, 1997. – С. 186.
5. Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва / за ред. П.Т.Саблука, В.Г.Більського. – К.: Урожай, 1993. – 260 с.